

Příspěvek k cizím, zejména francouzským vlastním jménům v češtině I. Obecně. Uzus. Kodifikace. Pravopis

Karel Sekvent, Pedagogická fakulta MU Brno, k.sekvent@gmail.com

Klíčová slova: francouzská vlastní jména, čeština, úzus, kodifikace, pravopis, výslovnost, skloňování

Keywords: French proper names, Czech language, usage, codification, orthography, pronunciation, declension

Zkoumání procesu přejímání cizích vlastních jmen z výchozího jazyka a jejich adaptace v cílovém jazyce je předmětem konfrontační lingvistiky. Průnikem cizích vlastních jmen, nesoucích sebou vlastnosti systému cizího jazyka do prostředí jiného jazykového systému, dochází nevyhnutně ke konfrontaci obou jazykových systémů. Jazykovým systémem zde rozumíme souhrn všech relevantních jazykových rovin a jejich interakcí, které jsou funkční v případě vlastních jmen, tedy roviny pravopisné, fonetické, fonologické, morfologické (tvoření pádů, kategorie rodu a čísla), syntaktické (pořadí rodného/křestního jména a příjmení, syntagmatika obecného jména a vlastního jména), sémantické (průzračný význam jména), lexikální (derivace) a stylistické (expresivní zabarvení), tedy v podstatě všech jazykových rovin a v nich i rysů typologických (analytické a syntetické jazyky). Pro systém cílového jazyka je cizí jméno s jeho doprovázejícím systémem výchozího jazyka místem přímého, bezprostředního setkání, reálného čelného střetu obou jazykových systémů a jejich vzájemné konfrontace, tedy poměřování jednotlivých jazykových rovin s účelem umožnit fungování cizího prvku v cílovém jazyce. Na tuto konfrontaci lze pohlížet jako na jakýsi souboj soupeřících systémů: cizí jména jen nerada odkládají své systémové rysy, cílový jazyk má naopak snahu přizpůsobit je svému systému co nejvíce. Konfrontační lingvistika se zabývá, mimo jiné, i zkoumáním procesu a výsledku konfrontace jazykového systému výchozího jazyka a jazykového systému cílového jazyka při přebírání slov.

Výsledek konfrontace je diferencovaný podle

- jazyků, jejich vzájemné blízkosti či odlišnosti a jejich obvyklé recepcí cizích prvků. Pro češtinu platí zásada, že se pravopis cizích, včetně francouzských jmen zachovává (bereme v úvahu jazyky používající latinku), pro francouzštinu ve vztahu k češtině taková zásada neplatí, srov. např. pravopis českých a francouzských jmen ve francouzských a českých encyklopediích a úředních dokladech. Oba jazyky tu uplatňují odlišnou jazykovou kulturu. Teoretické rozpracování lingvistických východisek recepcí cizích jmen v slovenštině s aplikací na anglická jména srov. Ološtiak (2003) a Ološtiak – Bílá – Timková (2006);
- jazykových rovin; zatímco pravopis francouzských jmen je v češtině, alespoň podle kodifikace, zcela respektován, jejich výslovnost se zčásti počestňuje, morfologie směřuje k pádovému obměňování tvarů při paralelní tvarové strnulosti některých typů jmen a derivace využívá již jen výhradně české derivační prostředky;
- druhů jmen; francouzská osobní jména se ve větší míře podrobují českým deklinačním typům než francouzské zeměpisné názvy, jejichž častější nesklonnost si lze mimo jiné vysvětlit i větší frekvencí pádů s předložkami *do*, *k*, *v* a *z*;
- typů jmen vyčleněných podle míry jejich odlišnosti od systému cílového jazyka; vedle jmen více méně bezproblémových jako *Tati*, *Zola*, *Belmondo*, *Orly*, existují jména sice bez pravopisných obtíží, ale s odlišnou výslovností než je v češtině obvyklá, srov. *Hugo*, francouzská výslovnost [ügo], v češtině (v závislosti na stylu projevu) rovněž [ügo], anebo [igo], případně [hugo], jména s neobvyklým pravopisem, avšak s ustálenou výslovností, srov.

Molière (za písmeno è bývá často é) a jména, v nichž se kombinují potíže pravopisné, výslovnostní a morfologické, např. *Funès*, *Jacques*, *Fontainebleau*;

- způsobu přejímání; lze odlišit cestu ústního projevu/komunikace a cestu písemné komunikace. V prvním případě mohou být potlačeny pravopisné aspekty adaptace, v druhém výslovnostní aspekty. Např. tvar *G Jacqua* [žaka] od *N Jacques* [žak] se opírá o francouzskou i českou zvukovou realizaci a potlačuje francouzskou pravopisnou podobu základního tvaru, ovšem zcela ve shodě s francouzským územ¹, tvar *Jacquesa* [žaka] je kombinací francouzského pravopisného a francouzského i českého výslovnostního aspektu, českého ovšem jen zčásti, neboť je v něm ponecháno nevyslovované *-es-*, čímž tento tvar vybočuje z obvyklého vztahu české grafiky a výslovnosti, tvar *Jacquese* [žaka] je kreací opírající se výhradně o francouzskou pravopisnou podobu základního tvaru a zcela ignorující jak jeho francouzskou, tak i jeho českou zvukovou realizaci, výběr pádové přípony se řídí nevyslovovaným *-s*, případná výslovnost [žakese] mylně vede k výslovnosti základního tvaru v podobě [žakes] a tvar 5. pádu *Jacquesi*, vyslov [žaku], je výslovnostním hlavolamem;

- jazykové kompetence uživatelů cizích jmen v češtině; při nedostatečné znalosti systémů výchozího a cílového jazyka (v případě cílového jazyka včetně kodifikovaných zásad pro užívání cizích jmen) anebo při aplikaci nenáležitě cizojazyčné kompetence vznikají patvary nevhodné ve veřejných projevech (např. v komunikačních prostředcích) a šířící se do obecného úzu. Uveďme zde třeba výslovnost opírající se o českou zvukovou realizaci písmen *Verdun* [verdun] namísto [verden], výslovnost vycházející z mylné představy o zvukové realizaci francouzských písmen a jejich kombinací *Gustave* [žistáv] namísto [gistáv], *Lamartine* [lamartén] namísto [lamartyn], *Saint-Exupéry* [sen egzipéri] namísto [sentegzipery], anebo časté anglicizování výslovnosti francouzských jmen, např. *Catherine* [khetrin] namísto [katrin], *Justine* [džastyn] namísto [žistyn], *David* [dejvid] namísto [david], *Feydeau* [fidó] namísto [fedo n. fedó], *Dunkerque* [dankirk] namísto [denkerk]. K průniku nefrancouzských tvarů dochází zejména při převodu francouzských jmen z mimofrancouzských zdrojů, např. angl. *Peter* [pítr] namísto franc. *Pierre* [pjér] Abélard. A naopak: při převodu z francouzského zdroje dochází k francouzské výslovnosti nefrancouzských jmen, např. německé neblaze pověstné místní jméno *Dachau* vyslovené [dašó] namísto [dachau]. Tyto případy jsou dokladem, že s nedostatečnou jazykovou kompetencí se v nich pojí i stejná kompetence obecně kulturní;

- dobových uzuálních tendencí; v zatím ne zcela přesně vymezeném období² existoval trend nahrazovat cizí křestní jména jejich počestnějšími podobami anebo podobami obvyklými v češtině i u osob, které nelze přiřadit k historickým osobnostem, srov. Dvacet tisíc mil pod mořem. Dobrodružné romány *Julia Vernea*. Praha: B. Kočí 1907; slovy *Julia Verne* (Karel Poláček, Okresní město. 1. vyd. 1936, 6. vyd. Praha: Československý spisovatel 1960, s. 83; románů *Julia Verna* (Václav Černý, V zúženém prostoru. Praha: Mladá fronta 1994, s. 198; jde o přetisk článku z Lidové demokracie z r. 1967). Naopak jméno historické osobnosti *Karla Velikého* (*Charlemagne* [šarlmaň]) bylo v televizních zprávách ponecháno ve francouzské podobě v pojmenování ceny udělované v SRN a nesoucí jeho jméno: [šarlmaňova] cena;

- stylové charakteristiky úzu; ta je dána především základní opozicí stylu projevu psaného a mluveného a tato opozice vnitřně diferencuje funkční styly veřejných projevů (úřední, odborný, publicistický, umělecký) a projevu soukromého. Stylová diferenciac se projeví např. při přechylování příjmení cizích státních příslušnic: v psaném stylu úředním, v němž jde o identifikaci osoby, se přechylování jeví jako zcela nepřipustné. V ostatních stylových druzích projevů, ať mluvených či písemných, se naopak jeví jako nanejvýš žádoucí pro zachování českosti projevu a pro zamezení průniku typologicky cizích, analytických prvků do češtiny. K přechylování srov. relevantní studie M. Knappové (2003) a M. Šťovíčka (2011).

Percepce cizích vlastních jmen v češtině se obvykle zkoumá v souvislosti s citátovými výrazy a výpůjčkami z cizích jazyků. Uvedené soubory cizích prvků lze poměrně přesně diferencovat.

Výpůjčky (*biftek, croissant, mandolína, bulvár, šanson, šodó, žaluzie, žervé*) se ve valné většině případů dříve nebo později zcela přizpůsobují českému pravopisnému a výslovnostnímu systému, v tvarosloví si některé zachovávají svoji neohebnost. Stávají se stálou součástí běžné obecné nebo odborné slovní zásoby, znamenají zaplnění mezer v domácí slovní zásobě, která pro ně ani nemívá vlastní ekvivalenty, někdy se povědomí o jejich cizím původu stírá.

Citátové výrazy (*cui bono, modus vivendi, tres faciunt collegium, en gros, en passant, cherchez la femme, par excellence, last but not least, standing ovation*) a citátová slova (*sommelier/someliér, passé, workshop*) se pravopisně zpravidla nepřizpůsobují vůbec (případné odchylky jsou spíše nedbalostí), jejich výslovnost je buď původní anebo častěji počeštěná, většinou nepodléhají tvaroslovným obměnám. Čeština pro ně má vlastní výstižné výrazy, užití cizích citátových výrazů je stylisticky příznakové, lze se bez nich obejít.

Vlastní jména v základním tvaru nepřizpůsobují pravopis, výslovnost osciluje mezi původní a počeštěnou, tvaroslovně se buď podřizují českým deklinačním vzorům anebo zůstávají nesklonná. Znak cizího původu jsou s nimi natrvalo spojené. Jsou stylisticky bezpříznaková. Jejich užívání je nevyhnutné. Vedle výpůjček a citátových výrazů a slov jim lze přisoudit samostatný status. V procesu kodifikování tvarů vlastních jmen se však dá přihlídnout k fungování výpůjček a citátových výrazů.

Výsledkem všech faktorů podléhajících se na konfrontačním převodu cizích jmen do českého jazykového prostředí je co do forem širokospektrální úzus a problematická kodifikace a diskutabilní principy a závěry v mluvnicích, slovnících, (normativních) příručkách, v studiích o kodifikaci a v jazykovém poradenství.

Dlouhodobým a trvalým rysem užívání cizích vlastních jmen v češtině je neustálenost (vliv trvalých vývojových i pomíjivých dobových tendencí), vnitřní nenormovanost (jakoby nefungovala analogie), rozkolísanost. Cizí vlastní jména v češtině fungují asymetricky, úzus nesměruje k uspořádanosti, vliv systému výchozího a přijímajícího jazyka je proměnlivě disproporční a nekonstantní. Jen s malou mírou nadsázky lze říci, že v úzu se vyskytuje téměř vše, co je jazykově vůbec proveditelné, a to i v komunikaci vedené snahou o spisovný projev.

V souvislosti s obecnými cizími slovy a s ohledem na výslovnost poukázal na rozkolísanost už Vilém Mathesius (1935, s. 96) a po něm i Vladimír Buben (1941, s. 145). Podle V. Mathesia patří kolísání k charakteristickým znakům cizích slov a zcela odstranit se nedá, lze však stanovit zásady pro jeho posuzování a říci, které z variant lze považovat za nenáležité (Mathesius říká „vulgární“), které za korektní a kdy se dá připustit kolísání (tedy určitá polymorfie).

Kolísání úzu se projevuje nejen v širokém měřítku celonárodním, celospolečenském, zahrnujícím všechny typy stylů a uživatelů, ale i v úzkém měřítku individuálním, a to i ve stylu odborném, odborně popularizačním, opírajícím se o nezpochybnitelnou jazykovou kompetenci. Tak např. Václav Černý (c. d., citované texty pocházejí z let 1963-1967) užívá jméno španělského dramatika plným jménem *Lope Félix de Vega Carpio* (sic podle Černého, s. 38; encyklopedie uvádějí jména v pořadí *Félix Lope de Vega Carpio*) ve zkrácené podobě *N Lope de Vega* několika různými způsoby: používá jen příjmení *N Lope* (s. 41) bez přídomku a skloňuje je 1. podle vzoru kuli *G Lopeho* (s. 41); 2. podle vzoru pán: *L Lopeovi* (s. 42); k tomuto vzoru se pojí i tvary přivlastňovacích přídavných jmen: *Lopeův, Lopeova* (s. 41); používá příjmení ve spojení s přídomkem *N Lope de Vega* (s. 44) a skloňuje 3. jen přídomek: *G Lope de Vegy* (s. 38), *D Lope de Vegovi* (s. 41), *L Lope de Vegovi* (s. 40), *I Lope de Vegou* (s. 44); 4. jen část *Lope*: *G Lopeho de Vega* (s. 152), *D Lopemu de Vega* (s. 204); 5.

celý tvar: *G Lopeho de Vegy* (s. 51). Poměrně značný rozptyl využívající prakticky téměř všechny jazykové i kodifikační možnosti; vynechal z nich jen tvar *G Lopa* analogicky podle *Goethe, Goetha* a přivlastňovací tvar *Lopeho*.

Tentýž autor (c. d.) skloňuje francouzská jména zakončená na -es, v podstatě v souladu s kodifikovanými možnostmi, s vynecháním tohoto zakončení: *Vauvenargues* [vovenarg], *A Vauvenargua* (s. 29), anebo se zachováním tohoto zakončení: *Bourges* [burž], *A (Elémira) Bourgesa* (s. 65), *I (Elémirem) Bourgesem* (s. 184), anebo jméno *Bourges* ponechává jako nesklonné: *G (Elémira) Bourges* (s. 124).

Podle kodifikace přípustné kolísání mezi vzory pán a soudce lze doložit v individuálním úzu autora v souvislosti se jménem jemu vlastním, srov. *Wichterle* – *G Wichterla* (s. 91) i *Wichterle* (s. 49; Otto Wichterle, *Vzpomínky*. Praha Academia 2005). Odkazuje-li kodifikace v některých případech kolísání na rodinný úzus jako na arbitra výběru z paralelních tvarů, kýžený účinek se nemusí dostavit. Zejména v případě jmen známých z historie anebo jmen zaniklých rodin.

Ke stejnému výsledku lze dospět, rozšíříme-li poměrně úzké hledisko rodinného úzu na širší hledisko třeba teritoriálního úzu. V rámci města Brna a v souvislosti se jménem *Johann Gregor Mendel* bychom identifikovali kolísání úzu v městské části Staré Brno, v němž se v daném jménu *e* vynechává: *Mendlovo náměstí*, i zachovává: *Mendelovo muzeum* nacházející se na uvedeném náměstí, a úzus městské části Černá Pole, v němž se *e* zachovává: *Mendelova univerzita*.

Na intraredakční (ba i intrapaginovou) a interredakční rozkolísanost úzu v českých tiskovinách upozorňuje autor -dan- (2003). V množství tvarů a patvarů objevujících se v souvislosti se jménem *Jacques Chirac* vidí důsledek lingvistického rozpolcení. Studii k úzu na této stylové rovině podává J. Bartošek (1999). Příklady na rozkolísanost, nedůslednost a mnohdy i bezradnost by bylo možné rozmnožit.

Dubletní (a případně až trojaké) tvary vznikají zejména asymetrickou aplikací systému výchozího a cílového jazyka a příslušných jazykových rovin, nerespektováním kodifikačních pravidel, jejich zdrojem však může být i jazyková kreativita insitní povahy. Tyto tvary se posléze šíří cestou imitace podobně jako módní anebo parazitní slova.³

Je zřejmé, že kodifikace vychází úzu vstříc, odráží jeho kolísání a připouští je, nedává uživatelům cizích jmen jasnou a pokud možno jednoznačnou odpověď na otázku o jejich podobě ve spisovných projevech. Potřeba takové odpovědi vyplývá například z dotazů adresovaných jazykové poradně, srov. K. Smejkalová (2005).

Některé mluvnické formulace mají spíše deskriptivní než normativní, preskriptivní, závazně předpisovou povahu vedoucí k použití ustáleného anebo systémově náležitějšího tvaru, srov. *obvykle se vypouští, zpravidla se vypouští, dnes výrazně převládá, stále více proniká, dosud převažuje* (Mluvnice češtiny 2, 1986, passim, s. 353-358), *bývá odlišné řešení* (Příruční mluvnice češtiny, 2008). Není zajisté od věci naznačit určitou dynamiku úzu, avšak nikoli na úkor jednoznačnosti pravidla.

Základní kodifikační pravidlo, zřejmě vůbec nejjednodušší z pravidel určujících fungování cizích vlastních jmen v češtině, stanoví, že jejich pravopis se ponechává v původní podobě, přičemž se předpokládají značné znalosti o zvukové platnosti cizích grafémů (Mluvnice češtiny 1, 1986, s. 169). Toto pravidlo tedy určuje transliteraci jmen. Připouští-li Mluvnice češtiny 2 (1986, s. 355), a po ní i další příručky, v tvarech cizích příjmení s koncovým písmenem -c vyslovovaným jako [k] dvojí podobu (*Balzac* – *Balzaka*, řidčeji *Balzaca*; obdobně *Chirac* – *Chiraka*, *Chiraca*), totéž ve jménech místních (*Bergerac* – *Bergeraku*/*Bergeracu*, s. 369), jde tu o průlom transkripce do daného pravidla. Transkripce se vedle transliterace uplatňuje i ve jménech zakončených na -ca (*Petrarca* – *Petrarcy* i *Petrarky*), na -co (*Ionesco* – *Ionesca* i *Ioneska*), na -cu (*Ceaușescu* – *Ceaușesca* i *Ceaușeska*) a na -que (*Dunkerque* – *Dunkerquu* i *Dunkerku*). Důsledkem je zrelativizování, citelné najmě

ve jménech s dvěma *c* (*Carco*, *Cavaignac*, *Cognac*) a zkomplikování základního pravidla, existence četných dublet, uživatelská nejistota, průnik písmena *k* i do *N* (jsou doloženy tvary *N Chirak*). Kodifikace pravděpodobně odrazila určitý dobový trend, aniž základní pravidlo modifikovala a rozpracovala, exemplifikovala ve všech aplikacích: jména zakončená na *-ec* (*Pérec*), *-oc* (*Médoc*), *-uc* (*Astruc*), osobní jména na *-que* (*Braque*), jména zakončená na další souhláskové grafémy anebo skupiny souhláskových grafém, jejichž výslovnost je v češtině odlišná, např. *-j*, *-j-*, *-ch*, *-ch-*. Trend nahrazovat písmeno *c* písmenem *k* se v současnosti opouští, doporučuje se ponechávat *-c-* před koncovkami kvůli snadnější odvoditelnosti základní podoby jména v 1. pádě (Smejkalová, 2005). K tomuto argumentu se ještě vrátíme.

Vynechávání nevyslovovaného *-e* a *-es* v nepřímých pádech (*Verne* [vern] - *Verna* [verna], *Jacques* [žak] - *Jacqua* [žaka]) není transkripce, poněvadž nejde o náhradu litery jinou literou, vystihující zvukovou podobu litery původní. Transkripce je naopak náhrada písmen, která v české abecedě nejsou, písmeny s nejbližší zvukovou platností. Kodifikace rovněž připouští jejich náhradu písmeny bez rozlišovacího znaménka. Ve spisovné češtině tak mohou mít některá cizí jména trojí pravopisnou podobu: původní *Besançon*, *Walęsa*, transkripční *Besanson*, *Walensa*, a, řekněme, zjednodušenou *Besancon* (se zaznamenanou výslovností [bezankon]), *Walesa* (s výslovností opírající se v češtině často nikoliv o výslovnost v původním jazyce, ale o takto počestěnou grafickou podobu). První dvě varianty jsou v písemném projevu realizovatelné bezproblémově, v ústním projevu může zvuková realizace původní pravopisné podoby vést ke stejným chybným výsledkům jako realizace zjednodušené podoby. Původní a transkripční pravopis může potřebám spisovné češtiny postačovat.

V některých případech⁴ se kodifikace opírá o mylné informace. Je jistě odůvodněné, s ohledem na francouzštinu, ponechávat písmeno *e* před koncovkou *-ovi* a případně před plurálovými koncovkami, před přechylovací příponou *-ová* a před příponami přivlastňovacích přídavných jmen *-ův*, *-ova*, *-ovo*, *-ovi*, *-ovy*, *-ova*, ve jménech zakončených na *-ce* a *-ge*, v nichž *e* podmiňuje výslovnost *-ce-* jako [s] a *-ge-* jako [ž], *Maurice* [moris] – *Mauriceovi* [morisovi], *Lesage* [lesáž] – *Lesageovi* [lesážovi]. Není to však odůvodněné ve jménech zakončených na *-che*⁵ *Labiche* [labiš], *-ille Corneille* [kornej], *-gne Montaigne* [monteň], a *-sse Larousse* [larus] (Mluvnice češtiny 2, s. 356), protože v daných zakončeních *e* nenaznačuje měkkost předcházejících souhláskových skupin a tyto souhláskové skupiny a skupina *-ill* se vyslovují stejně před jakoukoli následující samohláskou, srov. *Chanel* [šanel], *Chopin* [šopén], *Trochu* [troši], eventuálně na konci jména *Foch* [foš], *Lelouch* [leluš]; *Patouillard* [patujár], *Vaillant* [vajan], *Utrillo* [itrijo], *Bailly* [baji], *Dessailly* [desaji]; *d'Artagnan* [dartaňan], *Pagnol* [paňol], *Magny* [maňi]; *Dassault* [dasól], *Pissarro* [pisaro], *Debussy* [debiši], *Palissy* [palisi]. Existující odchylky typu *Offenbach* [ofenbak, běžně ofenbach], *Villon* [vijon i vilon – kolísání ve francouzštině] patří k jednotlivostem. Lze tedy psát (Juliette) *Binochová* od *Binoche* [binoš], *Corneillova* dramata, *Larousseovy* slovníky, atd.

Poznámky

¹ Srov. vynechávání koncového *-es* v zdvojnáslabkách *Jacquou*, *Jacquot*, v ženské formě *Jacqueline*, v příjmení *Jacquard*, od něho pojmenování tkalcovského stavu *jacquard*, v češtině ve starší převzaté podobě *jacquard*, *jacquardský*, v novější zdomácnělé *žakár*, *žakárový*, *žakardový*, v odvozeném pojmenování selského povstání *jacquerie*.

² J. Králík (2009) uvádí, že počestřování cizích jmen se objevilo ve 30. letech 20. století. Doklady však ukazují, že tento užitkový trend je starší, sahající až do třetí čtvrtiny 19. století, srov. Jakub Offenbach: *Svatba při lucernách* (Praha 1874), *Paní vévoda* (Praha 1875), Julius Verne: *Země kožešin* (Praha 1876), Jiří Bizet: *Džamile* (Praha 1903). Počestřování v drobné míře přetrvává až do 2. poloviny 20. století, srov. *Jana Jakuba Rousseaua* (Tillier, C.: *Můj strýc Benjamin*. Přel. Radovan Krátký. Praha, Melantrich 1970, s. 165).

³ Připomeňme si zde obouruční gesto, které zaškrábáním ukazováčku a prostředníčku do vzduchu znázorňuje uvozovky. Oblétlo celý svět a ujalo se ve všech stylech mluvených projevů. Nelze vyloučit, že pro ně někdo vymyslí emotikon. Lze vyloučit, že by spisovná čeština mohla integrovat uzuální trendy jazyka reklamy spočívající v anglickém hláskování a výslovnosti, nesklonnosti a nadužívání anglických slov, ve zhuštěném příkladu: *Esemeš přes týmobajl od áj en dží, od astor, od loreal, od švarckopf, od bruno banány, pro víajpí: Simply clever.* A zůstat přitom češtinou.

⁴ Neřadíme k nim zjevné korektorské chyby: *chateau* správně *château* (Karlík, 2008, s. 58-59), *(Paul) Gaugin* správně *Gauguin* (Internetová jazyková příručka ÚJČ AV ČR, Pravopis, Počešťování přejatých slov obecných a vlastních, Vlastní jména, Osobní jména, 2012). Nefrancouzský je fonetický přepis s mezerou mezi slovy a dvěma přízvuky citátového výrazu *chargé d'affaires* [šar'žé da'fér] mající ilustrovat zachovávání cizí výslovnosti včetně francouzského přízvukování v češtině (Karlík, c. d., ibid.). Toto sdružené pojmenování by se ve francouzštině vyslovalo jako jedno slovo (tzv. slovo fonetické) s krátkým prvním *e*, jen s jedním přízvukem na poslední slabice a jeho přepis by tedy byl [šaržeda'fér]. Pokud bychom tomuto pojmenování přisoudili spíše povahu přejatého slova a přihlídlí k jeho obvyklé české výslovnosti, byl by ovšem v češtině přízvuk na slabice první a *e* dlouhé [šaržédafér].

⁵ Tento omyl převzala i M. Knappová (2002, s. 56) a Internetová jazyková příručka (2012). Koncové *e* nemá vliv na výslovnost předcházející souhlásky ani ve skupině *-cque* (Knappová, 1999). Lze tedy psát *Becque, Becqua i Braque, Braqua*, aniž bychom tím ohrozili výslovnost *-cqu, -qu* jako [k].

Seznam literatury

- ADAM, R. (2009): Jacquese je špatně. *Naše řeč*, 86, s. 101-104.
- BUBEN, V. (1941): K výslovnosti románských slov v češtině. *Slovo a slovesnost*, 7, s. 144-154.
- BARTOŠEK, J. (1999): Vlastní jména v masmediálním zpravodajství. In: *Propria v systému mluvnickém a slovotvorném*. Brno: Sborník prací Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity, s. 39-48.
- dan- (2003): Chirac. Muž, nebo pán? *Týden*, č. 9, s. 84.
- HONZÁKOVÁ, M. – ROMPORTL, M. (1981): Čteme je správně? Slovníček výslovnosti cizích jmen. 1. vydání. Praha: Albatros.
- HONZÁKOVÁ, M. – HONZÁK, F. - ROMPORTL, M. (1996): Čteme je správně? Slovníček výslovnosti cizích jmen. 2. přepracované vydání. Praha: Albatros.
- HŮRKOVÁ, J. (1995): Česká výslovnostní norma. Praha: Scientia.
- Jak je číst? (1958). Transkripce jmen cizích spisovatelů a názvů jejich děl. 2. doplněné a přepracované vydání. Praha: Kniha.
- Internetová jazyková příručka (2012) [on line]. Cit. 2012-05-31. <<http://prirucka.ujc.cas.cz/>>
- KNAPPOVÁ, M. (1999): Osobní jména v českém mluvnickém systému. In: *Propria v systému mluvnickém a slovotvorném*. Brno: Sborník prací Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity, s. 11-15.
- KNAPPOVÁ, M. (2002): Naše a cizí příjmení v současné češtině. Liberec: TAX AZKORT.
- KNAPPOVÁ, M. (2003): K jazykovým a právním aspektům přechylování jmen v češtině. *Naše řeč*, 86, s. 113-119.
- KARLÍK, P. ed. a kol. (2008): *Příruční mluvnice češtiny*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- KRÁLÍK, J. (2009): K počešťování cizích jmen. In: Králík, J. a kol.: *Každý den s češtinou*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, s. 210-212.

- MATHESIUS, V. (1935): K výslovnosti cizích slov v češtině. *Slovo a slovesnost*, 1, 1935, s. 96-105. 1. reprint in: V. Mathesius: *Čeština a obecný jazykozpyt. Soubor statí*. Praha 1947. 2. reprint in: V. Mathesius: *Jazyk, kultura a slovesnost*. Praha: Odeon 1982).
- OLOŠTIAK, M. (2003): Norma, úzus, kodifikácia vo vzťahu k anglickým antroponymám v slovenčine. *Slovenská reč*, 68, s. 321-335.
- OLOŠTIAK, M. – BILÁ, M. – TIMKOVÁ, R. (2006): Slovník anglických vlastných mien v slovenčine. Bratislava: Jazykové vydavateľstvo Kniha-spoločník.
- PETR, J. a kol. (1986): *Mluvnice češtiny 1, 2*. Praha: Academia.
- SEKVENT, K. – ŠLOSAR, D. (2002): Jak užívat francouzská vlastní jména ve spisovné češtině. Praha: Academia.
- SCHEJBALOVÁ, Z. (2008): Jazykové novotvary v současné francouzské publicistice. *Časopis pro moderní filologii*, 90, s. 88-91.
- SMEJKALOVÁ, K. (2005): Úskalí současné češtiny z hlediska klientů jazykové poradny. *Naše řeč*, 88, s. 128-134.
- ŠLOSAR, D. (2004): Jazyčnick. Praha: Dokořán.
- ŠTOVÍČEK, M. (2011): Přechylování příjmení a funkcí obecně – ano či ne? *ToP (tlumočení-překlad)*, XXII, č. 101, s. 6-7.
- Výslovnost spisovné češtiny (1978). Výslovnost slov přejatých. Praha: Academia.
- WARNANT, L. (1966): Dictionnaire de la prononciation française. Tome II. Noms propres. Gembloux, Duculot.
- ZEMAN, J. (2003): Výslovnost a skloňování cizích osobních jmen v češtině 4. Francouzská osobní jména. Hradec Králové: Gaudeamus.

Contribution to proper French words in Czech language I. Generalities. Usage. Codification. Orthography

Abstract

Because of influence of various factors, usage of French proper words in Czech context has been unsteady in the area of orthography, pronunciation and declension for a long time. In the usage there exist double and triple figures. Codification (grammar, dictionaries, professional handbooks) accepts polymorphy in a descriptive and a dynamic perspective. During the process of names' adaptation, the realization of aspect of system of original and target language is asymmetrical. In some cases authors lean on inadequate knowledge of source language. When talking about pronunciation, it is unreal to keep an original sound form of names. It would be suitable to look for a compromise solution with usual tendencies, mainly if it is concerned of quantity. Polymorphy can be limited by systemic aspects during the process of declension. Researched problematics has been the part of confrontational linguistics.